

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г.С. СКОВОРОДИ

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ



МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ:
ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ»

(11 травня 2018 року)



Харків – 2018

В. Н. Іванісом, який виступав за самостійність Кубані одного боку та О. П. Філімоновим, що був лояльним до уряду Півдня Росії з іншого.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білий Д. Україна і Кубань в 1917–1921 роках. Шлях спільної боротьби // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Донецьк, 2001. Т. 1. С. 72–76.
2. Врангель П. Н. Воспоминания. М.: Вече, 2012. 480 с.
3. Павлишин О. З документів дипломатії Української Народної Республіки 1920–1921 рр.: Договір між УНР і Кубанським Краєм та ідея Союзу Причорноморських держав // Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 років. 2013. Вип. 9. С. 384-398.
4. Піскун В. М. С. Петлюра як політичний лідер УНР в умовах еміграції: міжнародний і український контексти // Укр. іст. журн. 2009. № 3. С. 4-14.
5. Полупанов Д. С. Національна політика П. М. Врангеля// Краєзнавство і учитель-2016: мат. міжнар. наук. конф.(26 лютого 2016 р) Харків, 2016. С. 34-35
6. Революция и гражданская война в описаниях белогвардейцев. М.: Отечество, 1991. 508 с.
7. Скобцов Д. Є. Три года революции и гражданской войны на Кубани у 2 т. Париж, 1962. Т. 1. 222 с.
8. Українська політична еміграція 1919-1945: док. і мат. К.: Парламентське видавництво, 2008. 928 с.
9. Українська революція. Документи 1919-1921: у 2 т. Нью-Йорк, 1984 Т. 2. 478 с.

Сігаєва М. В., студентка ХНПУ ім. Г. С. Сковороди
Науковий керівник – канд. іст. наук, доц. О. С. Гончарова

ПОДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 РОКІВ В ТОГОЧАСНІЙ ПРЕСІ

Вивчення історичних джерел і досвіду української державності попередніх епох має важливе практичне та теоретичне значення, оскільки покликане служити формуванню громадянського суспільства, будівництва демократії в Україні. У цьому зв'язку набуває актуальності питання про українську періодику, яка є багатою джерельною базою для вивчення Української революції 1917-1921 рр. Період Української Центральної Ради, Української держави, Директорії УНР упродовж майже століття перебуває у центрі політичних та наукових дискусій. Висвітлення актуальних наукових проблем зазначеного періоду не можливе без подальшого пошуку, виявлення, систематизації та залучення до джерельного комплексу історії державотворчих процесів періоду Української революції невідомих документів і матеріалів, у тому числі періодики.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить, що українській пресі 1917-1921 рр. як джерелу вивчення державотворчих процесів в добу Української революції приділяли увагу численні вітчизняні науковці. Питання розвитку преси за доби Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР розглядали учені П. Губа [1; 2], А. Животко [3], В. Купрійчук [5], Р. Пиріг [6], Г. Рудий [7; 8] та ін. Автори проаналізували суспільно-політичні умови, в яких зароджувалася й функціонувала українська преса, який вони мали вплив на формування тематики газетних та журнальних виступів. При цьому не дослідженими належним чином залишається низка ключових питань державотворення періоду Української революції. У зв'язку з цим особливого значення набуває подальше вивчення преси – як свідка епохи, її компонента, незамінного джерела інформування суспільства про політичні, соціально-економічні заходи, пов'язані з реалізацією внутрішньополітичних проблем України.

З Українською революцією 1917-1921 рр. та відновленням української державності пов'язаний справжній ренесанс української періодики. З початком революції 1917 р. в Україні, особливо в період створення і становлення Центральної Ради, Української Народної Республіки, в руслі відродження української державності засновуються нові українські видання, відкриваються можливості для їх вільного розвитку.

Українська періодика цього часу дуже різноманітна як за змістом, так і за напрямками. Це – державні, партійні, військові, профспілкові, кооперативні, просвітницькі, релігійні й інші видання. Друковані органи українських урядів: «Вісті з Української Центральної Ради» (Київ), «Вісті красної преси» (Київ), «Вісник Генерального секретаріату Української Народньої Республіки» (Київ), «Вісник Ради Народніх Міністрів Української Народньої Республіки» (Київ), «Державний Вісник» (Київ). Так, часопис «Вісти з Української Центральної Ради» (березень – грудень 1917 р.) подавав матеріали засідань Малої Ради. З огляду на недосконале діловодство та неповну збереженість протоколів «Вісти» є надзвичайно важливим джерелом дослідження поточної діяльності УЦР. У «Вістнику Генерального секретаріату УНР» (листопад – грудень 1917 р.) та «Вістнику Ради Народних Міністрів УНР» (січень – травень 1918 р.) висвітлювалися нормативно-розпорядчі документи, хроніка роботи урядів УНР. Свої друковані органи мали й окремі міністерства [2, с. 31]. У гетьманській державі П. Скоропадського офіційним виданням був «Державний вісник» (травень – грудень 1918 р.). Головна його функція – публікація законів, розпоряджень Ради Міністрів, актів гетьмана, посадових призначень та звільнень, інформація про державне життя [8, с. 43].

Губернські органи влади також мали друковані органи. Здебільшого це було одне й те ж видання, яке при різних державних утвореннях змінювало назву. Так, наприклад, у Волинській губернії «Вісник» видавався від імені губернських комісарів Тимчасового уряду, УЦР, губернського старости Гетьманату і, нарешті, губернського комісара Директорії УНР. «Харьковские губернские ведомости» під час Гетьманату виходили під назвою «Ведомости Харьковщины» – орган губернського старости [6, с. 137]. Головними завданнями цих видань була публікація офіційних документів місцевої адміністрації та урядових розпоряджень. Проте вони мали й постійні рубрики про економічне, культурне життя, події у світі, хроніку тощо.

Досить великий сегмент періодичної преси 1917-1918 рр. становлять видання земських органів. Революційні події, демократизація і водночас

політизація суспільного життя відбилася й на змістовно-тематичному характері цих видань. Вони відображали події господарського, культурно-освітнього життя, діяльність органів самоврядування, їх відносини з представниками державної влади. Піднесення їх припадає на 1917 р. В умовах наступу гетьманської адміністрації на органи місцевого самоврядування у 1918 р. кількість їх друкованих органів зменшилася, а зі встановленням радянської влади вони припинили вихід [5, с. 260].

Активне партійне будівництво знайшло відображення у пресі численних політичних партій. У виданнях політичних партій та громадських організацій: «Вечер» (Київ), «Відродження» (Київ), «Вільне життя» (Одеса), «Вільне слово» (Золотоноша), «Вільний голос» (Полтава), «Волинська газета» та «Волинська народня газета» (Житомир), «Вперед» (Катеринослав), «Громада» (Кам'янець-Подільський), «Громадське слово» (Київ), «Дніпро» (Херсон), «Звенигородська думка», «Земля и воля» (Харків), «Кіевлянин», «Київська земська газета», «Лубенщина», «Молодая Украина» (Одеса), «Народне життя» (Катеринослав), «Народне слово» (Біла Церква), «Народне слово» (Чернігів), «Народня воля» (Київ; Кам'янець-Подільський), «Наш голос», «Наш шлях» (Кам'янець-Подільський), «Наша справа» (Катеринослав), «Наше село», «Наше слово», «Нова рада» (Київ), «Новий шлях» (Кам'янець-Подільський), «Поділля» (Кам'янець-Подільський), «Полтавська громада», «Промінь» (Київ), «Рідне слово» (Полтава) та ін. чимало місця відводили характеристиці політичного розвитку держави [4, с. 28]. Матеріали партійної преси дозволяють простежити ставлення партії до державних утворень в Україні, політику щодо робітничого та профспілкового питань, інформацію про поточне життя міського населення, зростання цін, спекуляцію тощо.

Свої видання мали й такі впливові корпоративні об'єднання, як Союз промисловості, торгівлі, фінансів і сільського господарства (Протофіс), Союз товариств заводчиків і фабрикантів України (СУОЗІФ), Товариство промисловців Півдня Росії (Проюг), Всеукраїнський союз земельних власників та інші. Пік діяльності їх припадає на добу Гетьманату П. Скоропадського [7, с. 175]. Ці

друковані органи відображали інтереси промислово-фінансової та аграрної буржуазії, виступали за відновлення Великої Росії, надання російській мові в Україні статусу державної, недопущення українізації уряду тощо. Досить розмаїтою за формою, періодичністю, змістом інформації є військова преса. Військові видання вміщували урядові постанови, відозви, телеграми, накази командування, інформацію про перебіг бойових дій, епідемію тифу, міжнародні новини, листи вояків тощо. У роки революції, насамперед у 1917-1918 рр. свої видання мали товариство «Просвіта», церковні, національні громади[1, с. 77]. Вони є важливим джерелом для вивчення освітнього, культурно-національного, релігійного життя.

Участь провідних українських публіцистів того часу – Христини Алчевської, Сергія Єфремова, Володимира Винниченка, Михайла Грушевського, Миколи Василенка, Володимира Науменка, Симона Петлюри, Івана Огієнка, Михайла Туган-Барановського, Христофора Барановського, Миколи Вороного, Володимира Самійленка, Миколи Зерова, Аркадія Степаненка, Кирила Осьмака, Григорія Чупринки та інших відомих українських діячів визначали рівень газети та її вплив.

Класифікація газетної періодики проводилася за різними змістовими ознаками, що всебічно віддзеркалюють специфіку історичного періоду та розвитку суспільно-політичних процесів, хід революції та громадянської війни: за походженням та призначенням; мовою; хронологією; періодичністю; географічною локалізацією. Походження та призначення відображались у таких ознаках, як суспільно-політичний характер, зокрема, газетах за Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР, органів політичних партій (291 газета), органів управління та самоврядування (129); просвітницькі та громадські організації – кооперативні, товариства «Просвіта», селянські спілки, церковні громади та ін. (145) тощо. За хронологічним принципом кількісні показники: в 1917 р. – 182, в 1918 р. – 306, у 1919 р. – 243, у 1920 р. – 70 газет. За мовним принципом: російською мовою – 438; україномовні видання – 286 назв. 27 газет одночасно друкували матеріали українською та російською мовами[5, с. 259].

За своєю географією друковані органи виходили в 114 містах. Найбільша кількість газет – у м. Києві і Харкові. Газети активно поширювалися у Катеринославській, Київській, Подільській, Полтавській, Харківській, Херсонській губерніях, у Поліському окрузі. Найменша кількість газет виходила у Волинській, Чернігівській, Таврійській губерніях, Холмщині і Підляшші, Галичині [3, с. 213].

Таким чином, питання вивчення періодичної преси в межах українських територій початку ХХ ст. досі залишається відкритим з огляду на несистематизованість джерел дослідження, відсутність багатьох видань у бібліотечних та архівних сховищах. Газетна періодика періоду Української революції 1917-1921 рр. є невід'ємним складником історико-дослідницького процесу, оскільки містить широкий спектр тематичної інформації. На часі залишається детальний аналіз багатьох газет, які містять цінну інформацію як офіційного характеру, так і повсякденного життя. Послідовність і оперативність поданих відомостей, їх синтетичний характер посилюють цінність цього виду історичних джерел. Дослідження періодики з погляду джерелознавства становить великий науковий інтерес для істориків при розробці питань створення наскрізного конструктивного демократичного стрижня державницької, національної та суспільної ідеології України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Губа П. І. Українське відродження: спроба джерелознавчої оцінки вітчизняної преси 1917-1920 рр. Черкаси : ЧДТУ, 2002. 263 с.
2. Губа П. Преса як поширене джерело вивчення історії національно-визвольної революції в Україні // Український історичний журнал. 1999. № 4. С. 29-41.
3. Животко А. П. Історія української преси. К.: Наша культура і наука, 1999. 354 с.
4. Конотиенко И. И. Источниковедческий анализ периодической печати Украины (1917-1926 гг.): учеб. пособ. Днепропетровск: [Б. в.], 1978. 84 с.

5. Купрійчук В. Українська преса 1917-1920 років як джерело вивчення державотворчих процесів гуманітарного розвитку в добу національної революції // Вісник Національної академії державного управління. Соціальна і гуманітарна політика. 2013. Вип. 11. С. 258-262.
6. Пиріг Р. Я. Джерела з історії Української революції 1917-1921 років: періодична преса // Архіви України. 2011. № 4. С. 132-145.
7. Рудий Г. Я. Преса України 1917-1920 рр. як об'єкт дослідження української культури: джерелознавчий і методологічний аспекти. К. : Ін-т історії України НАН України, 2005. 503 с.
8. Рудий Г. Я. Преса Української держави (1918 р.). К.: [Б. в.], 1996. 176 с.

Скиба К. В., студентка ХНПУ ім. Г. С. Сковороди
Науковий керівник – канд. іст. наук, доц. М. В. Луценко

ЕМІГРАЦІЙНИЙ ПЕРІОД ЖИТТЯ К. А. МАЦІЄВИЧА (1924-1942 РОКИ)

Актуальність обраної теми дослідження визначається зростанням інтересу українського суспільства до вивчення життя та діяльності людей, які були організаторами і безпосередніми учасниками боротьби за українське національне відродження. Пріоритетного напрямку у наукових дослідженнях набула історична персоналістика, адже новітню історію України творило чимало непересічних діячів другого ешелону влади, від яких залежало втілення в життя рішень і настанов українських урядів та їх провідників. Зпоміж них помітно виділяється постать Костянтина Андріановича Мацієвича. В ході революційних подій 1917-1920 рр. він, як відомий прихильник кооперативного руху, створив проект аграрної реформи для Центральної Ради УНР, виконував відповідальні дипломатичні доручення Головного Отамана С. Петлюри, гідно представляв інтереси України від Уряду Директорії УНР, очоливши Дипломатичну місію в Румунії.